

Drago Karl Ocvirk

Vrzel med evropsko kulturo z globokimi krščanskimi koreninami in muslimansko miselnostjo

*The Notable Gap between European Culture, with
its Profound Christian Roots, and Muslim Thought*

Povzetek: Papež Janez Pavel II. spodbuja Evropo, naj najde »pravšnji odnos do islama« in pri tem upošteva široko vrzel med evropsko kulturo, zaznamovano s krščanstvom, in muslimansko miselnostjo. Razprava osvetljuje tri področja, ki iz ozadja vplivajo na odnos med pripadniki krščanstva in islama v Evropi. (1) »Kraj spomina«, kot je srečanje Frančiška s sultanom al-Malikom ali seldžuška zmaga pri Manzikertu, lepo ponazarja, kako pomemben je kolektivni spomin za odnose z drugimi. Ob upoštevanju krščanskih in islamskih krajev spomina je pomembno tudi upoštevanje stroke – zgodovinopisja. (2) Za odnos sta pomembna tudi identifikacija in status sogovornikov, kar med muslimani ni vedno enostavno. (3) Za odnos z islamom je pomembno je tudi stanje duha v Evropi. Kljub bistveni zaznamovanosti s krščanstvom je evropsko ozračje zelo kristjanofobno in obenem islamofilčno oz. islamoidno (nekritično povelečevanje islama). Zaradi tega večji del leve srenje sleherno kritiko islama, tudi če prihaja od kritičnih muslimanov samih, obtožuje islamofobije. Ne nazadnje pa se je treba zavedati, da je tudi konfliktnost ena od razsežnosti odnosa in da se je treba truditi, da ne prevlada v svoji nasilni obliki.

Ključne besede: Odnos, dialog, krščanstvo, islam, Evropa, Slovenija, islamofilija, islamofobija, kristjanofobija, kraj spomina, konfliktnost, Marietta, Manzikert, religija slabičev, razsvetljenski islam, šeriat, pravna država

Abstract: Pope John Paul II. encourages Europe to find "a proper relationship with Islam" taking into account "the notable gap between European culture, with its profound Christian roots, and Muslim thought". The discussion sheds light on three areas that have a background effect on the relationship between Christians and Islam in Europe. (1) A place of remembrance such as the meeting of Francis with Sultan al-Malik or the Seljuk victory at Manzikert beautifully illustrates the importance of collective memory for relationships with others. Considering Christian and Islamic places of memory, it is also important to consider the facts of historiography. (2) Identification and status of interlocutors are also important for the relationship, which is not always easy for Muslims. (3) The state of mind in Europe is also important for the relationship with Islam. Despite its essential connection with Christianity, the European atmosphere is very Christianophobic and at the same time Islamophilic (with its uncritical glorification of Islam). For this reason, much of the left-wing community accuses

every criticism of Islam, even when it comes from critical Muslims themselves, of being islamophobic. Last but not least, it must be borne in mind that conflict is also one of the dimensions of a relationship and that effort must be made for it not to prevail in its violent form.

Key words: *relationship, dialogue, Christianity, Islam, Europe, Slovenia, Islamophilia, Islamophobia, Christianophobia, place of remembrance, conflict, Marietta, Manzikert, weaknesses religion, enlightenment Islam, Sharia, rule of law*

Uvod

Morali bi tudi bolje poznati druge vere, da bi mogli začeti bratovski pogovor z ljudmi, ki tem veram pripadajo in živijo v današnji Evropi. Posebno pomemben je *pravšnji odnos do islama*. Evropski škofje so v zadnjih letih večkrat jasno uvideli, da moramo ta dialog 'voditi razsodno, z jasnimi predstavami o njegovih možnostih in mejah in z zaupanjem v načrt odrešenja, ki ga ima Bog za vse svoje otroke'. Prav tako je treba upoštevati široko vrzel med evropsko kulturo z globokimi krščanskimi koreninami in muslimansko mislijo. Zato morajo biti kristjani, ki so vsak dan v stiku z muslimani, objektivno poučeni o islamu in usposobljeni, da ga primerjajo s svojo vero.¹

Papež Janez Pavel II., 2003. *Posinodalna apostolska spodbuda Cerkev v Evropi*, člen 57.

Tudi danes prosimo Svetega Duha, naj nas nauči graditi mostove s kulturo, s tistimi, ki ne verujejo, in z onimi, ki verujejo drugače od nas. Vedno gradimo mostove, vedno podajmo roko, nenasilno. Prosimo ga, da bi bili sposobni podajati sporočilo svoje vere z občutkom in bi gledali na tiste, ki Kristusa ne poznajo, s kontemplativnim pogledom, polnim ljubezni, ki prinaša toplino v še tako okorela srca.

1 Pomembno je tudi, da papež v tem členu zahteva vzajemnost pri spoštovanju verske svobode: »Razumljivo je tudi, da Cerkev, ko od evropskih institucij zahteva, naj zagotavljajo versko svobodo v Evropi, čuti, da mora vztrajati pri vzajemnosti glede zagotavljanja in spoštovanja verske svobode v deželah z drugimi verskimi izročili, v katerih so kristjani manjšina. V zvezi s tem razumemo osuplost in razočaranje kristjanov. Po eni strani namreč npr. v Evropi sprejemajo pripadnike drugih verstev in jim omogočajo opravljanje njihovega bogoslužja, po drugi strani pa vidijo, da je v deželah, v katerih so ti prišleki v Evropo v večini, prepovedano kakršnokoli opravljanje krščanskega bogoslužja, dovoljena in spodbujana pa je edinole njihova religija. Človek ima pravico do verske svobode tako, da 'ne posamezniki ne družbene skupine in nobena človeška oblast ne bi smeli nikogar v veri nič siliti'.«

Papež Frančišek, *Kateheza na splošni avdienci v sredo, 6. novembra 2019.*

Zatiranje ali potlačitev konflikta lahko proizvede barbarstvo, zato je tako zelo pomembno, da konflikta in civilizacije ne mislimo ločeno. S Heraklitom mislimo, da je spopadanje (*polémos*) oče vsega.

Miguel Benasayag in Angelique del Rey, *Hvalnica konfliktu.*

Če hočemo živeti v spoštljivem, mirnem in ustvarjalnem ozračju, moramo drug z drugim igrati pošteno, odprto, potrpežljivo. To velja tako za posameznike kakor za skupine in skupnosti na vseh področjih, tudi religijskem. Vendar taka igra vključuje, in to je treba krepko poudariti, priznavanje konfliktnosti in soočanje z njo kot stalnico človeškega in skupinskega obstoja in obstajanja. »V civilizaciji, ki prenaša konflikte samo pod pogojem, da so po pravilih, ima to 'novo barbarstvo' [ki ga povzroča hotenje po odpravi barbarstva] za tarčo zelo različne pojavne oblike drugega. [...] Edina alternativa – in pomirljiva, tako očiten je odgovor – se glasi: sprejeti ali zavrni barbarstvo. Toda resnični izziv je po našem prepričanju drugje: kaj storiti z vsem, kar smo zatrli ali potlačili in uvrstili med nesprejemljive nepravilnosti? Iskati, kako lahko človek, tak, kakršen je, s temnimi platmi vred, gradi skupno življenje *kljub* konfliktu in z njim, in to tako, da bo prenehal sanjati moraste sanje o odstranitvi vsega, česar ne more obvladati v sebi. Neobvladljivo je namreč dejavno udeleženo v človeški stvarnosti, in sleherni poskus, da ga zanikamo ali formatiramo, proizvede v najboljšem primeru vrnitev zatrtega, v najslabšem pa barbarstvo. 'Ni si mogoče prikrivati tega, kar nikoli ne izgine,' je rekel Heraklit, in naše sodobne družbe niso nobena izjema. Zatiranje ali potlačitev konflikta lahko proizvede barbarstvo, zato je tako zelo pomembno, da konflikta in civilizacije ne mislimo ločeno.« (Benasayag in del Rey 2012, 9–10)

Ko človek opazuje dialog med pripadniki različnih verstev, posebej krščanstva in islama, ali v njem sodeluje, je presenečen, kako uglajeno potekajo ti pogovori, kako gredo sogovorci drugemu naproti in si razumevajoče prikimavajo, ko zdaj eden, zdaj drugi potoži, kako nekateri napačno tolmačijo njegovo religijo ali v njenem imenu počnejo nekaj vse obsodbe vrednega. Skratka, na odru je veliko glajenja, sprenevedanja, prizadevanj, da bi bili drug drugemu všeč in da se ne bi komu zamerili, za kulisami,

ko so posamezne skupine same, pa teče beseda ravno o tem, koliko je bilo glajenja, sprenevedanja ... Naj navedem primera iz lastne izkušnje. Ko je bila Jugoslavija v zadnjih vzdihljajih, so srbski predstavniki pravoslavja na ekumenskem simpoziju v Djakovu od slovenske in hrvaške delegacije zahtevali, naj obsodita »protisrbske zločine na Kosovu«. Ko sem sam to zavrnil, češ da v Sloveniji o tem ne vemo nič, vemo pa, da v rudniku stavkajo rudarji Albanci, me je prekaljen slovenski ekumenist napadel, da rušim ekumenska prizadevanja. V Puni v Indiji sem sodeloval v dialogu med katoličani in hindujci. Dva dneva smo bili v dvorani samo katoličani in na steni je visel napis »Jezus Kristus Gospod in Odrešenik«. Ko so se nam potem za dva dni pridružili hindujci, se je napis glasil samo še: »Jezus Kristus Odrešenik«. Na vprašanje, kje je Gospod, mi je voditelj naše skupine odgovoril, da bi ta naziv lahko prizadel hindujce, ker ga uporabljajo za boga Krišna. To je sicer sociološko razumljivo v okviru napornih odnosov med večino in manjšino, a če se gremo medverski dialog, potem človek pač pričakuje, da je toliko dobre volje in razumevanja na vseh straneh, da lahko vsak pove, kaj veruje in kako si kaj predstavlja. V tem primeru torej, kakšne vrste gospod je Jezus za katoličane in kakšen Krišna za hindujce.

Da bi dialog med pripadniki verstev kaj prispeval k mirnejšemu sožitju, se mora ukvarjati s konkretnimi življenjskimi situacijami, ki jih v precejšnji meri določajo posamezna verovanja. Ta pa so lahko vir konfliktov kot tudi njihovega premagovanja. V tem duhu je treba razumeti napotek papeža Janeza Pavla II., da bo dialog z muslimani obrodil sadove, le če bomo »upoštevali široko vrzel med evropsko kulturo z globokimi krščanskimi koreninami in muslimansko mislijo« (Janez Pavel II., 2003, št. 57). Prav tako vsebuje spodbuda papeža Frančiška o gradnji mostov misel, da je dialog in delo za sožitje zahtevno in naporno, načrtno in razumno, ne manjka razhajanj in konfliktov, a naj se rešujejo brez uporabe nasilja. V tej gradnji, če naj bo uspešna, ni treba nikomur zatajiti svoje (p)osebni niti ne odrekati ljubezni drugim in drugačnim.

Osvetlili bomo tri področja, ki jih je treba v medverskem dialogu upoštevati, ker so ne toliko vzrok kakor sprožilec nerazumevanja, napetosti in konfliktov. Ker obhajamo letos 800-letnico srečanja sv. Frančiška in sultana Malika al Kamila, se bomo najprej ustavili pri spominjanju oziroma »kraju spomina«. V drugem primeru se bomo vprašali, kdo ali kakšen

je sogovornik, ko gre za islam. Nazadnje bo govor o nas kot Evropejcih in kot kristjanih, ki se soočamo s širjenjem islama in muslimani med nami.

1 »Kraj spomina«

Sporom med Frančiškovimi sinovi o tem, kaj je njihov »oče« mislil in kako naj mu bodo zvesti, se imamo zahvaliti za »poročilo« o Frančiškovem srečanju s sultanom Malikom al-Kamilom v septembru 1219. Pred mestom Damietta, ki so ga zavzeli Franki,² se je utaboril sultan s svojo vojsko. Med premirjem se je Frančišek odpravil v sultanov tabor in se po nekaj dneh vrnil živ in zdrav med Franke. Toliko vemo o tem dogodku iz frankovskih kronik in hagiografskih pripovedi tistega časa. Zgovorno je, da tega dogodka muslimanski viri sploh ne omenjajo. Za muslimanske kroniste nekakšen sufi v krščanski izvedbi pač ni bil omembe vreden.

Do tega srečanja pred 800 leti, ki mu danes v zahodnem krščanstvu pripisujemo velik pomen, ne bi prišlo, če se ne bi predtem, 26. avgusta 1071, odvilo neprimerno bolj usodno srečanje bizantinskega cesarja Romana IV. Diogena in seldžuškega sultana Alparslana pri Manzikertu. Najprej sta se soočila na bojnem polju, potem pa še iz oči v oči: cesar kot poraženec, sultan kot zmagovalec. Med muslimanskimi avtorji je to prvi popisal al-Turtuši, za katerega je bila bitka zanimiva s strateškega vidika. Bizantinska vojska je štela šeststo tisoč mož, turška pa samo dvanajst tisoč. Alparsalan jo je pred bitko spodbujal: »O, zbor islamskega ljudstva! Ko bo sonce zašlo in se bodo vrnille večerne sence, bomo vedeli, da so muslimani opravili molitev in molili za nas, pa tudi sami smo molili, in bomo napadli.« Četa Turkov se je priplazila do cesarjevega šotora in cesarja ugrabila, drugi Turki pa so v grščini kričali, da je cesar ubit. Bizantinska vojska se je zato v paniki razbežala. »Bizantinskega kralja so z vrvjo okoli vratu pripeljali pred Alparslana. Alparslan ga je vprašal: 'Kaj bi storil z menoj, če bi me zajel?' Odgovoril je: 'Ali dvomiš, da bi te ubil?' Alparslan mu je rekel: 'Zame si preveč ničvreden, da bi te ubil. Odpeljite ga in prodajte tistemu, ki plača

2 Vojaška odprava, za katero je bizantinski cesar Aleksej I. Komnen prosil papeža Urbana, je bila iz frankovskih dežel, zato so te najete vojake imenovali Franki. Iz nemških dežel ni bilo nikogar, ker je bil nemški cesar Henrik IV. izobčen. Naziv križarji, ki je obveljal na Zahodu, pa je prvotno označeval tiste, ki so šli na križev pot s križem na prsih. (Frankopan 2012)

največ! Tako so ga odvedli z vrvjo okoli vratu in klicali: 'Kdo hoče kupiti bizantinskega kralja?' Vodili so ga k *šotorom* in muslimanskim hišam in ga prodajali za drahme in fuluse (malovredne kovance). Ker ga nihče ni hotel, so ga nazadnje prodali nekomu za psa. Ko je Alparslan to izvedel, je rekel: 'To je pravično, ker je pes boljši od njega! Vzemite psa (Romana) in ga dajte njegovemu kupcu.' Kasneje je zapovedal, naj ga izpustijo. Ko se je Roman vrnil v Carigrad, so ga odstavili in oslepili z ognjem.« (Hillenbrand 2007, 29)

Po tej zmagi so »Turki uničili provincialno in vojaško upravo v Anatoliji, ki je bila stoletja nespremenjena, in zavzeli nekaj najpomembnejših mest zgodnjega krščanstva. Kraji kot Efez, dom svetega Janeza Evangelista, Niceja, prizorišče znamenitega cerkvenega koncila, in celo Antiohija, izvirni Petrov sedež, so padli v turške roke pred križarsko odpravo. Zato ni presenetljivo, da je papež v svojih govorih in pismih prosil za osvoboditev Cerkve na Vzhodu. Konteksta prve križarske odprave ne gre iskati ob vznožju hribovja pri Clermontu niti ne v Vatikanu, ampak v Mali Aziji in Carigradu. [...] Vojaško sesutje, državljanska vojna in poskusi državnega udara so privedli bizantinsko cesarstvo na rob propada. Zato se je moral Aleksej I. Komnen (vladal 1081–1118) obrniti na Zahod, njegov poziv papežu Urbanu II. je omogočil dogajanja, ki so sledila.« (Frankopan 2012, 11) Že dolgo predtem je Bizanc najemal plačance na Zahodu in papeža obenem seznanjal s preganjanji in pobijanji kristjanov na okupiranih ozemljih. Zato je papežev poziv k osvoboditvi vzhodnih kristjanov in Jeruzalema v Clermontu leta 1095 padel na plodna tla. Cesar je (po)skrbel, da je frankovska odprava varno pripotovala do Carigrada, kjer mu je prisegla zvestobo. Franke je poslal osvoboditi Nicejo, za njo pa so osvobodili še dvesto mest v Mali Aziji z Antiohijo vred. Od tam so Franki šli osvoboditi Jeruzalem (1099). Po zaslugi križarjev »sta bila v cesarstvu spet vzpostavljeni stabilnost in blaginja« (Frankopan 2012, 204) za naslednjih nekaj stoletij. Dogajanje po bitki pri Manzikertu »je nazadnje privedlo do ponovne vzpostavitve krščanske kontrole nad Jeruzalemom več kot 450 let po tistem, ko je padel v roke muslimanov. Pri tem je od vseh najbolj izstopal en človek. Aleksej I. Komnen je sprožil verigo dogodkov, ki so privedli do križarskih odprav. Poziv z Vzhoda je preoblikoval srednjeveški svet in temeljito razširil zemljepisna, gospodarska, družbena, politična in kulturna obzorja Evrope.« (Frankopan 2012, 206)

Na to ozadje križarskih odprav velja opozoriti, da se izognemo cenenemu moraliziranju in obsojanju, ki je v modi tako v cerkvenih kot v proticerkvenih krogih. Križarske odprave so zapoznel odgovor na islamsko okupacijo dveh tretjin nekoč krščanskih ozemelj med Indom in Atlantikom. Da je treba na vsa ta dogajanja gledati zgodovinsko, se pravi umeščeno v čas in prostor, ne pa abstraktno, iztrgano iz konteksta, povesta brez dlake na jeziku veliki figuri evropske levice. Filozof Cornelius Castoriadis opozarja, da imperializem in kolonializem nista nikakršna evropska posebnost. »Grki, Rimljani, Arabci so se lotili in zmogli izvesti ogromne kolonizacije. Arabci se zdaj predstavljajo kot večne žrtve Zahoda. To je groteskna mitologija. Od Mohameda naprej so bili Arabci osvajalna nacija in so se razširili po Aziji, Afriki in Evropi (Španija, Sicilija, Kreta) ter arabizirali podjarmljena ljudstva. Sedanja razširjenost Arabcev (in islama) je produkt osvajanja in bolj ali manj nasilnega spreobračanja podjarmljenih ljudstev v islam. Zahodna polovična kolonizacija je v najslabšem primeru (Alžirija) trajala samo sto trideset let, v drugih primerih pa mnogo manj. Trgovino s črnci v Afriki so začeli Arabci tri stoletja pred Evropejci.« (Birnbaum 2018, 143) Velikan marksističnega zgodovinopisja, Eric J. Hobsbawm, pa v delu *Marx in zgodovina* ugotavlja, da je »tudi zgodovina Evrope, kakor jo definirajo zemljevidi, postala mogoča šele s širjenjem islama. Zaradi njega so se namreč severne obale Sredozemskega morja za stalno ločile od njegovih južnih in vzhodnih obal.« (Birnbaum 2018, 145) Sta ta avtorja islamofobna, ker svarita pred ideološko zaslepljenostjo in pristranskostjo, ki se požvižga na dejstva in dognanja zgodovinske stroke?

Vendar pa je treba upoštevati to, kar zgodovinar Pierre Nora označuje s kategorijo »kraj spomina«. Če je na primer srečanje med Franciškom in sultanom dogodek, o katerem vemo le, da se je zgodil, pa je v skupinskem spominu dobil določeno vsebino in vlogo in je nabit z močnimi čustvi in prizadetostjo. Kraj takega zgrajenega kolektivnega spomina lahko postane karkoli – dogodek, kraj in predmet, pa tudi simbol, podoba in predstava. Zato v dialogu, še posebej med verstvi, ne smemo podcenjevati takih krajev spomina; vendar pa je treba po drugi strani upoštevati tudi zgodovino(pisje), kot pravi Nora: »Spomin je nekaj absolutnega, zgodovina pa pozna samo relativno.« (1997, 25) Pri nas se to razlikovanje zelo nazorno kaže v pogledu na revolucijo in državljansko vojno v letih 1941–1945: »Še pomnite, tovariši?« in verniki Zveze borcev na eni strani, peščica zgodovinarjev in množice žrtev komunističnega nasilja na drugi strani.

Srečanje pred Damietto je tak kraj spomina, saj je deležno vedno novih interpretacij. Zato je bolj kakor sam dogodek pomembno, pravi zgodovinar John Tolan, »kako to spremenljivo predstavljanje dogodka kaže na spreminjajoče se strahove in upe, ki jih povzročata srečevanje med krščansko Evropo in muslimanskim Vzhodom« (2009, 12). Še več, to srečanje je tudi priložnost za obračunavanje med Evropejci samimi. Po Frančišku so najprej udarili Luter in njegovi, ker da »preganja, kar Sveto pismo dovoljuje: zakonski stan in uporaba denarja« (Tolan 2009, 215), nato pa še razsvetlenci. Tako na primer Voltaire predstavi al-Kamila – imenuje ga Meledin – kot tistega, »ki ima raje zakon, znanost in ugodje kakor pa vojno« (Tolan 2009, 244). Njegovo nasprotje je »fanatični Frančišek, ki pa v nasprotju s križarji ni nevaren. ‘Frančiškova gorečnost je tako silna, da je poskusil enako pustolovščino še v Maroku, potem ko mu v Egiptu ni uspelo, da bi se vrgel na grmado in tako sultana spreobrnil v krščanstvo.’« (Tolan 2009, 244) V zadnjih dveh stoletjih je Frančišek deležen pozitivnega pogleda ne le med katoličani, marveč splošno med Evropejci. »Nanj se sklicujejo kot na model in vir navdiha za solidarnost z ubogimi, za iskanje bolj preproste življenjskega sloga, za spoštovanje okolja ali kot (v našem primeru) na model dialoga z ‘Drugim’. [...] Srečanje v Damietti je *kraj spomina*, dogodek, ki je postal lekcija in zgled, ki ga vsak razvija skladno s svojimi nameni (spodbujanje pobožnosti do svetnika, pospeševanje križarskih vojn, krepitev zavesti evropske večvrednosti v primerjavi z arabskim svetom ipd.)« (Tolan 2009, 326–327) Ker si danes v Evropi in Cerkvi želimo mirnega sožitja z muslimani in njihovim svetom, dojemamo to srečanje pred 800 leti kot poskus dialoga in mirovno prizadevanje ter z njim utemeljujemo in spodbujamo dialoška in mirovna srečanja z muslimani.

A kot že rečeno, Frančiškovo početje med petim križarskim pohodom na muslimanske kroniste ni napravilo nobenega vtisa in pri muslimanih ni postalo kraj spomina. To mesto je pripadlo seldžuški zmagi pri Manzikertu, ki pa je – za razliko od Damiette – ves čas nespremenjeno poveljevana. »Otomansko zgodovinopisje in potem do neke mere turško si predstavlja tek imperija teleološko, usmerjeno, in to v razširjanje. Osmanova družina, po izvoru iz srednjeazijske oguške plemenske zveze, se je po zmagi seldžuškega Alparslana (1029–1072) nad Bizancem pri Manzikertu (Malazgirt, 1071) naselila v Anatoliji in ji je namenjeno, da uresniči Danielovo prerokbo ali pride do Rdečega jabolka, drugače povedano, postala bo edina svetovna sila.« (Borzarslan 2013, 20) Ti neislamski

referenci – Danielova prerokba in rdeče jabolko – dodatno poudarjata univerzalno vlogo Osmanov, ker je bilo o njej razodeto judom in kristjanom v Svetem pismu, poganom pa v mitu o rdečem jabolku. Danielova prerokba (Dan 7,13) presega vse dotedanje predstave o Mesiju in ga predstavlja kot vladarja nad vladarji. A v nasprotju z drugimi bo njegova oblast, tj. oblast Osmanov, večna in neuničljiva. Mit o rdečem jabolku pa pripoveduje, kdo ga bo dobil. »Evljija Čelebi, ki posveča temu mitu veliko pozornost, govori o šestih jabolkih: štiri so Osmani že utrgali – Budim, Eger, Estergom in Šekesfehervar, preostali dve – Dunaj in Rim – pa bodo kmalu. Ceremonije umeščanja novega otomanskega sultana vsebujejo obred Rdečega jabolka in v njem se jasno pokaže osvajalna ideologija z neislamskimi referencami. [...] V tem obredu se je *Padišah* od janičarjev poslovil z besedami ‘Videli se bomo pri Rdečem jabolku’ (*Kizil Elma’da görüşürüz*) in se tako zavezal, da jih bo popeljal v nova osvajanja.« (Laurens, Tolan in Veinstein 2009, 196)

Ta kraj spomina goji moderna turška oblast naprej v istem osvajalnem duhu. Letos ob 948. obletnici zmage pri Manzikertu je predsednik Erdogan Turkom sporočil, »da je bil to prvi korak na poti k civilizaciji, ki temelji na bratstvu, strpnosti in solidarnosti na območju Anatolije. S to zmago so naši herojski predniki naredili iz Anatolije večno nacijo in zaznamovali zgodovino sveta, ko so ustanovili veliko civilizacijo.’ Zagotovil je, da bo zmaga pri Manzikertu za republiko kompas v boljšo prihodnost. Nazadnje je zaželel usmiljenje za dušo sultana Alparslana in mučenikov.« (Saanouni 2019) Lani »je predsednik izjavil: ‘Če pozabimo duh Malazgrita [današnje ime Manzikerta], bomo pozabili svojo preteklost in ne bomo imeli prihodnosti.’ Predsednik Erdogan pogosto spomni na tisočletnico bitke pri Manzikertu kot na ključni cilj. Leta 2012, ko je bil predsednik vlade, je zagotovil: ‘Leta 2071 bo Turčija, če Alah tako hoče, ponovno dosegla raven, ki jo je dosegla v preteklosti pod Otomani in Seldžuki.’« (Kerdat 2019)

Odnos do islama ne more biti »*pravšnji*«, kot to želi Janez Pavel II., če ne upoštevamo krajev spomina, ki med drugim oblikujejo način razmišljanja, *formo mentis*, muslimanov. Zaradi časovne in prostorske razširjenosti islama teh krajev pri muslimanih ne manjka in so eden od razlogov za razlike, napetosti in sovražnosti med njimi samimi. Zaradi tega se muslimani, podrejenci, ki pričujejo (*šahada*), »da razen Alaha ni drugega boga in da je Mohamed Alahov poslanec«, delijo v množice skupin, sekt, kot jih

imenujejo sami. Vsaka od njih je zase prepričana, da je edina prava, in to zato, ker je edina prava njena verzija islama. To je eden od razlogov, da dialog med samimi muslimani skoraj ne obstaja in da dominantna skupnost v državi zatira, preganja in celo mori druge muslimane.

2 Kdo je sogovornik, ko gre za islam?

V dialogu je pomembno, da vemo, s kom se pogovarjamo, in to velja tudi za dialog med verskimi skupnostmi. Ni vseeno, če je pred vami šiit dvanajstnik, turški bektaš, sirski alevit ali pa sunit iz Bosne, Pakistana, Nigerije. Muslimani na Zahodu razlagajo, da gre pri tem samo za nianse, v bistvu pa naj bi šlo za isto stvar. Ne vidijo, da niansa res ni nič, toda ko se ta nič doda kakšni stvari, ta ni več enaka. Poleg tega s tem stališčem ne morejo razložiti, zakaj večinski suniti preganjajo vse druge skupine, začeniši s šiiti, če so vsi enaki.

Če vzamemo samo muslimane v Sloveniji, ki so večinoma iz Bosne in nekaj z drugih koncev zahodnega Balkana, ugotovimo, da gre za kar bogat šopek raznih skupin. Večina muslimanov pripada Islamski skupnosti v RS. Ta zagovarja stališče: »Za muslimane v Sloveniji in državo Slovenijo je pomembno, da obstaja le ena verska institucija, ki predstavlja muslimane.« To vlogo pripisuje sebi in jo utemeljuje s tem, da »je prisotna v Sloveniji več kot sto let. To ji daje pravico, da se ukvarja z vprašanji, ki so povezana z islamom in muslimani v Sloveniji.«³ Toda to izključno pravico ji z vidika »pravega islama« odrekajo druge islamske skupine. Prvi med njimi je Osman Đogić, nekdanji mufti Islamske skupnosti in ustanovitelj Slovenske muslimanske skupnosti. Ta v članku *O enotnosti* ostro obračuna s svojimi nasledniki v Islamski skupnosti.

Poslanec Muhammed, mir z njim, je rekel, da se bodo njegovi nasledniki razdelili na 72 skupin. Samo ena je prava, in ta bo tista, ki bo v raj (Džennetu). Tukaj se torej govori o ideološki neenotnosti, ki se naslanja na različne interpretacije Kur'ana. Misli se na šole mišljenja, ki so

3 Islamska skupnost, O islamski skupnosti v Sloveniji. <https://www.islamska-skupnost.si/o-islamski-skupnosti-v-sloveniji/> (pridobljeno 8. novembra 2019).

se namerno ali nenamerno oddaljile od »resničnega« učenja islama. [...] O kakšni vrsti enotnosti nam govorijo tisti, ki od te enotnosti živijo?! Sladke besede o enotnosti odkrivajo samo čustveno praznino in egocentrizem tistih, ki bi morali biti za nas izvor inspiracije in duhovne moči. Vsako opozorilo na nemoralno obnašanje tistih, ki morajo biti moralni vzor, izzove vik in krik namesto poboljšanja in kesanja. Tisti, ki »javno« opozarjajo na njihove napake, dobijo »anonimno« opozorilo, naj tega ne počnejo. Vrhunec tega je, da nekdo pride iz druge države v Slovenijo in njenim državljanom govori o tem, da so lahko vključeni samo v to »temeljno« institucijo. Kdo na tem svetu ima pravico, da meni odredi, v katero skupnost se bom ali ne bom včlanil? In kako lahko ta isti za sebe trdi, da je demokratična in tolerantna oseba? Namesto da bi javno odgovorili na določena vprašanja, isti ljudje skrivaj grozijo, opravljajo, preklinjajo, širijo neresnice in se norčujejo. (Đogić 2007)

Od leta 2018 je registrirana kot verska skupnost še Slovenska islamska skupnost milosti s sedežem na Brezovici pri Ljubljani, vendar drugi podatki niso dosegljivi. Nasprotno pa sta znani in zelo dejavni društvi »za promocijo islamske kulture v Sloveniji« *Resnica-haq* in *El-Iman*.⁴ Prvi se predstavijo: »Vsi smo po veroizpovedi muslimani in skušamo slediti Poslanču Muhammedu, s.a.w.s., v vseh življenjskih pogledih. Izključno sledimo Kur'anu (Koranu) in sunnetu (suni) – temu v terminologiji rečemo: Ehlus-sunnet wel-džema'at (tej dogmi so sledile prve tri generacije Muslimanov in vsi muslimanski učenjaki).«⁵ Z drugimi besedami, gre za salafe/vahabe, kar je razvidno tudi iz njihovih ciljev⁶ in želje, da vzpostavijo

4 Pred leti se je o teh društvih precej pisalo. Razlog? »Kulturni sunitski muslimanski društvi, eno se imenuje El-Iman, drugo pa Ensarud-Din, namreč obiskujejo pridigarji, ki imajo osebne stike z osebami na Balkanu in v delu Evrope, ki promovirajo nasilje proti Zahodu.« <https://www.rtvlo.si/slovenija/sova-naj-bi-ze-pred-leti-zaznala-ljubljanski-drustvi-s-povezavami-z-domnevnimi-radikalnimi-islamisti/345692> (pridobljeno 9. novembra 2019).

5 Resnica-haq. <https://resnica-haq.com/kdo-smo.html> (pridobljeno 9. novembra 2019).

6 Namen in naši cilji. Glede na to, v kakšnem okolju in času živimo, kjer so muslimani in njihova vera napadeni z vseh strani, so naši cilji in nameni s spletno stranjo jasni:

- predstaviti islam slovenski javnosti v pravi in avtentični luči
- razbiti stereotipe o islamu
- odgovoriti na vprašanja (nejasnosti) in aktualne dogodke, ki se dogajajo v zvezi z islamom (terorizem, problemi današnje mladine in napačna interpretacija islama po svetu in v medijih)
- demistificirati vse zablode, laži in hujskanja, ki se nepravilno povezujejo z islamom ali muslimani
- boriti se proti problemom društva, drogi, alkoholu, prostituciji, igram na srečo ipd.
- oživitvi sunnet (praksa) Allahovega Poslanca Muhammeda
- poklicati nemuslimane v islam. <https://resnica-haq.com/kdo-smo.html> (pridobljeno 9. novembra 2019).

v Sloveniji šarijo (šeriat). Plodni avtor na njihovi spletni strani, Layla Malus (verjetno psevdonim z možnim pomenom »strašna noč«), navaja štiri načine, da se to zgodi:

- Če je šarijska (šeriatska) država vzpostavljena v neki drugi državi in se ta odloči, da bo prišla sem in prevzela oblast.
- Druga metoda je, če bi se džihad začel v Sloveniji, kot se je zgodilo nedavno nazaj v Bosni ali na Kosovu, kjer so tudi muslimani iz drugih dežel prišli pomagat.
- Naslednja metoda je, da določena območja družbe povzročijo padec režima. Tako je storil tudi Poslanec Muhammed, naj je Božji mir z njim, v Medini.
- Zadnja metoda, kako priti do šarije v neki državi (konkretno v Sloveniji), je, da ljudje, ki v njej živijo, sprejmejo islam in jo tako sami vzpostavijo. Tako se je zgodilo v Maleziji, Indoneziji, Etiopiji itd.

Članek pa sklene: »To so moji osebni vidiki, ki jih lahko zaključim na podlagi zgodovine, ki je dejansko dobra učiteljica. Vsak musliman je dolžan verjeti v to, da je šarija boljša od drugih političnih sistemov, sicer ne more biti musliman v nobenem primeru, saj negira lastnost, da je Allah edini Zakonodajalec. Želim še nekaj opomniti: govoril sem o vzpostavljanju šarije, in ne o siljenju ljudi v spreobrnitev (to je velika razlika), ker je to prepovedano!« (Malus 2018)

Obstaja tudi spletna stran islam.si, ki jo izdajajo, po vsebini sodeč, vahabi. Tam namreč razglašajo ahmade za nevernike, šiite pa za »zablojeno sekto«, ki niso muslimani ... Poleg vahabov in tistih salafov, ki načelno veljajo za miroljubne, je (bilo?) v Sloveniji tudi nekaj džihadističnih salafov. Nekaj jih je padlo v Siriji, eden je prestal zaporno kazen v Italiji, kakšno je današnje stanje, pa ve Alah ... morda tudi Sova.

Kot se Islamska skupnost v RS, ki hoče biti izključni predstavnik islama pri nas, in Slovenska muslimanska skupnost gledata kakor pes in mačka, tako se gledajo ti skupnosti in kulturna društva za promocijo islama. Drug drugemu odrekajo, da bi bili pravi muslimani. Tako je npr. Islamska skupnost pojasnila, »da za omenjeni društvi niso pristojni in so od njih popolnoma ločeni. Kot je za STA povedal tajnik skupnosti Nevzet Porić, islamska skupnost deluje popolnoma drugače. 'Ne bi rad videl, da nas mečejo v isti koš,' je poudaril. Zaradi nekaterih ljudi iz teh društev je po besedah Porića

v preteklosti občasno že prihajalo do nesoglasij s predstavniki Islamske skupnosti.« (STA 2014)

Že v Sloveniji ima tista krščanska Cerkev, ki se želi pogovarjati z muslimani, težave, s kom naj se pogovarja. Omenjene islamske skupnosti in društva imajo sicer razpoznavna vodstva, vendar je vprašanje, ali so sploh vsi voljni stopiti v dialog, in če so, ali naj poteka z vsemi ali le nekaterimi. Islamska skupnost v RS, ki se razglašča za edinega predstavnika islama pri nas in je tudi največja in najbolj vplivna, gotovo ne bi neprizadeto gledala, če bi katera od Cerkev enako kakor njo obravnavala druge islamske skupnosti in društva. Ko so znotraj istega religijskega omrežja nasprotja, izključevanja in nepriznavanje, je zelo težko, če ne nemogoče, zbrati ljudi za isto mizo za ekumenski ali medverski dialog. Spomnim se, kako je še v rajni Jugoslaviji katoliška stran povabila na ekumenski simpozij poleg srbskih pravoslavnih še makedonske predstavnike. Srbski so zagrozili, da jih ne bo, če pridejo Makedonci, ker je bila zanje v Makedoniji samo Srbska pravoslavna cerkev. Dejstvo je, da se predstavniki Katoliške cerkve pri nas pogovarjajo samo s predstavniki Srbske pravoslavne cerkve in Islamske skupnosti. Kaj je razlog, da ne z drugimi, ki se ponašajo z istim imenom? Razmere pri nas so le odsev razmer v širnem svetu. Zato si lahko predstavljamo, da ima Sveti sedež kot vodilni pobudnik medverskega dialoga ogromne težave pri iskanju sogovornikov v islamskem svetu. To, kar se dejansko dogaja, je dialog med Katoliško cerkvijo in posameznimi islamskimi državami, ki jim tak dialog zaradi takih ali drugačnih interesov ustreza. Sicer se niti ni mogoče pogovarjati, ker so v islamskem svetu odnosi med religijo in državo strukturirani povsem drugače kot na Zahodu. To pa tudi pomeni, da »pravšnji« odnos do islama upošteva tudi to, ali se ta odnos vzpostavlja v okviru zahodne civilizacije ali islamske ali še kakšne druge, v kateri so tako muslimani kot kristjani manjšina. Tak primer je hindujski, budistični ali kitajski svet.

3 Evropska kultura z globokimi krščanskimi koreninami

Ni treba posebej poudarjati, da mnogim Evropejcem zavre kri, ko slišijo, da ima evropska zahodna civilizacija krščanske korenine. Tega dejstva ni bilo mogoče spraviti niti v ustavo EU, ki nazadnje tako ali tako ni bila

sprejeta. Pa vendar imajo mnogi zgodovinarji drugačno mnenje kot ideološko zaslepljeni kristjanofobi in oportunistični politiki.

»Živeti v zahodni državi pomeni živeti v družbi, ki je še vedno v celoti prežeta s krščanskimi pojmi in predpostavkami. To drži za jude ali muslimane prav toliko kot za katoličane ali protestante. Dva tisoč let po Kristusovem rojstvu ni treba verovati v njegovo vstajenje od mrtvih, da bi bil človek zaznamovan z mogočnim – dejansko neizbežnim – vplivom krščanstva. Povsod po Zahodu naletimo na njegove sledljive prvine, najsi je to prepričanje, da je delovanje vesti najzanesljivejši oblikovalec dobrega zakona ali da sta Cerkev in država ločeni ali da mnogoženstvo ni sprejemljivo. Tudi ko o tem pišemo v zahodnem jeziku, uporabljamo besede, ki so obložene s krščanskimi sopomeni. ‘Religija’, ‘sekularen’, ‘ateist’: nobena od teh besed ni nevtralna. Čeprav izvirajo iz klasične preteklosti, so vse obremenjene z zapuščino krščanstva. Vedno je nevarnost anahronizma, če se tega ne zavedamo. Naj so cerkvene klopi vedno bolj prazne, Zahod ostaja zasidran v svoji krščanski preteklosti. Leta 1860 se je na eni od prvih razprav o pred kratkim objavljenem Darwinovem delu *O izvoru vrst* oxfordski škof splošno znano rogal teoriji, da bi ljudje bili morebitni proizvod evolucije. Sedaj pa je škorenj na drugi nogi. [...] Natančno tako kakor je oxfordski škof zavrnil, da morda pa vendarle izhaja iz opice, zdaj na Zahodu mnogi nočejo niti pomisliti, da bi njihove vrednote in celo njihovo umanjkanje verovanja bilo mogoče slediti nazaj vse do krščanskih izvorov.« (Holland 2019, 20–22)

Dejstvo, da krščanstvo prežema celotno družbo, torej tudi nekristjane, vpliva na medverski dialog med različnimi verskim skupinami, ki že dolgo živijo v Evropi. V dvajsetletnem sodelovanju v ekumenski ustanovi Journées d’Arras, v kateri so kristjani različnih krščanskih Cerkva, ki na terenu konkretno sodelujejo z muslimani v Evropi, sem na vsakem letnem zboru poslušal, kako brez težav je sodelovanje z »gastarbajterji« muslimani iz Jugoslavije oziroma z zahodnega Balkana in, nasprotno, kako malodane nemogoče je s tistimi muslimani, ki prihajajo iz večinsko islamskih držav. Tem ugotovitvam sem lahko samo pritrdjeval in povedal, da so muslimani v Sloveniji povsem integrirani in da glede tega ni težav. Toda prvi, ki so pri nas zaznali določene težave z islamom, so bili muslimani sami, ko so se v njihovi skupnosti pojavili soverniki z nenavadnim *vedênjem*, zahtevami in kritiko. Ta nova vrsta muslimanov se je napajala pri virih iz arabskega

sveta in se sklicevala na prvotni islam, zato – kot že omenjeno – »naši« muslimani nočejo biti v istem košu s temi »posebneži«. Kljub temu pa pravi posebneži ogrožajo evropsko opredeljene muslimane in hočejo tudi v Evropo presaditi načela in način življenja, ki vlada v zibelki islama in se od tam širi s krepko podporo petrodolarjev po vsem islamskem svetu.

Posledica tega je, da tudi evropsko, torej krščansko zaznamovani muslimani opuščajo skupne evropske vrednote in začenjajo slediti prevladujočim trendom v islamskem svetu. Te na svetovni ravni politično, finančno in propagandno določata in usmerjata dve organizaciji: *Organizacija islamskega sodelovanja* (OIC) in *Svetovna muslimanska liga* (MWL). Slednja s savdskimi milijoni razširja vahabizem in plačuje propagandne kampanje proti »islamofobom«. OIC pa sestavlja 57 držav, ki so enotne v tem, da so muslimani »najboljše ljudstvo« na svetu, da je »najvišja civilizacija islamska« in »islamska religija najbolj humana«, šeriat pa »najboljša zakonodaja«. Islam je treba zato širiti povsod in skrbeti, da dobijo muslimani v Evropi pravice, ki jim jih zagotavlja šeriat.

Obrat proč od evropskih civilizacijskih temeljev se kaže tudi v *Deklaraciji evropskih muslimanov*,⁷ ki jo je objavil (2006) tedanji vodja bošnjaških (in večjega dela slovenskih) muslimanov, reis-ul-ulema dr. Mustafa ef. Cerić. V njej zahteva, da imajo muslimani svoje predstavnike v parlamentih in da uporabljajo šeriat v osebni pravu (zakonska zveza, dedovanje, različen položaj moškega in ženske ...). Evropske države naj muslimane obravnavajo kolektivno, kot islamsko skupnost s posebnimi pravicami, in ne posamično, osebno, kot druge državljane, čeprav ni to v skladu z evropsko *Konvencijo o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin*. Cerić na ponovne zahteve, tudi poslancev EU, naj on in njegova skupnost obsodita skrajni vahabizem, ki se širi v BiH, tega ni storil. Ko je sarajevski nadškof, kardinal Puljić, med predavanjem v Washingtonu povedal: »Obstaja neka miselnost, ki ne izvira iz BiH. Osebno jih ne poznam veliko, a vem, da jim pravijo vahabi. To niso tisti muslimani, ki jih poznam iz otroštva. O tem zelo redko govorim, ker zelo hitro dobim grozilna pisma,« se je Cerić žolčno odzval. »Tisti, ki nas obtožujejo, da se jim zaradi islama in 'novih'

7 Cerić, Mustafa. 2006. *Deklaracija evropskih muslimanov*. <https://www.rferl.org/a/1066751.html> (pridobljeno 12. julija 2007).

muslimanov slabo godi, se pridružujejo islamofobiji, ki nas, bosanske muslimane, 'stare' in 'nove', spominja na doživetje genocida, ki smo ga prestali.« (HINA 2009) Cerić ne more obsoditi vahabov in selafitov, ker z njimi deli enako ljubezen do šeriat: »Šeriat je osnova verovanja vsakega muslimana in o njem se ne razpravlja. Šeriat je za muslimane to, kar je deset zapovedi za kristjane.« (Ilić 2012) Zanimljivo pa niso niti geostrateški in finančni razlogi, saj se po eni strani krepi neootomanski vpliv v BiH, po drugi pa savdski petrodolarji dajejo islamu v BiH novi zagon in moč. Med borci Islamske države je bilo nekaj sto Bošnjakov, ki se zdaj dodatno radikalizirani vračajo v našo sosesčino. Je potemtakem presenetljivo, da je francoski predsednik Macron opozoril, da je BiH »tempirana bomba, ki tiktaka na meji s Hrvaško in se sooča s problemom džihadistov, ki se tja vračajo« (Economist 2019)?

Po drugi strani pa je tudi res, da je v Evropi vrsta muslimanov, ki nasprotno od Cerića branijo pravno državo in enakost pred zakonom. Tako na primer Malek Chebel (2004), antropolog in prevajalec Korana, v *Manifestu za razsvetljenski islam* predlaga, da je treba dati posamezniku prednost pred skupnostjo in ga usposobiti, da bo v celoti prevzel odgovornost za svojo svobodo in dejanja. Tako se ne bo mogel več izgovarjati ne na islam – oziroma njegovo izpolnjevanje – ne na glasnike »čistega« islama. Od muslimana pričakuje, da bo razum uporabljal kritično tudi do islama in muslimanov, in ne le do »pokvarjenih« Evropejcev, kristjanov, judov in ateistov (§ 13). Ta »strastni ljubitelj islama«, kakor se sam predstavlja, je zelo kritičen do »islamoidnih« muslimanov, tj. tistih, ki vidijo v islamu samo vse najboljše. »Tukaj obravnavam kritični čut tistih muslimanov – očitno bolj muslimanskih od drugih – ki si ne morejo zamisliti najmanjše razpoke v svojem razumevanju muslimanske stvarnosti. Prav nič jih ne omaje dejstvo, da se kakšna državljanska vojna bije v imenu islama, kajti po njihovem počne to nekaj slabih muslimanov. Ko kakšno žensko kamenjajo in umorijo, ker je rodila nezakonskega otroka, ne mislijo, da je kaj narobe z njihovo logiko, saj je predrznica obžalovanja vredno grešila, in v takem primeru Koran predvideva kazen, ki mora biti za vzor.« (Chebel 2004, 99–101)

Prav tako ne gre zanemariti, da se dialog med kristjani in muslimani v Evropi odvija v zastrupljenem ozračju, ki ga ustvarjata skrajna desnica s svojim strahom pred islamom in pretežni del leveice s svojo kristjanofobijo in multikulturalizmom. O temnih straneh desnice vemo pri nas vse in še

več, zato se tu kratko ustavimo le pri levici, ki se kiti s humanostjo in se ima za edino pristojno glede vsega, tudi islama in muslimanskih prišlekov.

Da je levica še kako pristranska, celo zaslepljena, je v dveh knjigah temeljito razčlenil Jean Birnbaum (2016 in 2018), tudi sam levičar, ki pa je ohranil kritičnost tudi do svojega ideološkega tabora. V prvem delu pokaže, da levica ni zmožna razumeti novih vrst islama, ker ni sposobna upoštevati religije kot samostojnega delovalca na družbenopolitičnem področju. »Namesto da se proti džihadizmu borimo z zatrdjevanjem, kako nima nič z islamom, bi bilo bolje priznati, da je najnovejši, najbolj spektakularen in najbolj krvav pojav v notranji vojni, ki divja v islamu.« Zaradi te svoje slepote je levica pogosto v paradoksalnem položaju, ko muslimanske intelektualce in uleme, ki kritizirajo fundamentalistične in nasilne oblike islama, razglaša za islamofobe. V drugem delu naredi Birnbaum korak naprej in pokaže, kako se ob verovanju džihadistov razkriva tudi prevladujoče verovanje Zahodnjakov. Verjamemo namreč, da smo na čelu zgodovine in vrhunec človeštva, drugi pa da capljajo za nami in si želijo postati taki kot mi. To je »religija slabičev«, ker slabi naše zmožnosti trezne in stvarne presoje ter preprečuje ustrezno ukrepanje. »Ta religija ima svoje svete kraje in koledarje, svoje pravoverne in heretike. Mi smo njeni pristaši. To verovanje obvladuje našo zavest že nekaj stoletij, še posebej pod prevlado svoje marksistične izvedbe.« Toda takšno religijo ovrže dejstvo, da se že večina tradicionalnih muslimanov, kaj šele radikalnih, ki so se v zadnjih desetletjih priselili v Evropo, noče integrirati, ampak živi po starem naprej v zaprtih skupnostih. Radikalni muslimani nam nočejo biti podobni, to bi bila zanje degradacija. Radikalni islam ni upor zatiranih, kot trdi večji del evropske levice, ampak ideologija, ki hoče uničiti temelje demokratične civilizacije in vse podrediti črki Korana.

Ta vedno bolj prevladujoča izvedba islama nima nič skupnega z ustaljeno zahodno delitvijo med kapitalom in delom in tudi ne zavrača temne strani Zahoda. Nasprotno, moti jo njegova svetla stran: pravna država in demokracija, človekove pravice, posebej verska svoboda, in emancipacija posameznika, posebej ženske. Da to ni neki stranski pojav v islamu, ampak krepko podprt z državo, zgovorno priča kar osem deklaracij »islamskih človekovih pravic«, ki jih je v zadnjih desetletjih spisalo 57 članic OIC. Te države postavljajo pravice na šeriat, in ne na človekovo dostojanstvo kot *Splošna deklaracija človekovih pravic OZN*. »Džihadizem spreminja

vse. Odkar je namreč planetarna sila, Zahod ni več edini model oziroma se ne more več tako prikazovati. Gotovo bo kdo ugovarjal, češ, saj sta med silami, ki ogrožajo zahodno premoč, tudi Kitajska in Rusija. Ne nazadnje njun nacionalizem občudujejo številni zahodni aktivisti in intelektualci, ki zagovarjajo suverenost nacionalne države. Vendar privlačnost teh dveh dežel ni v ničemer podobna privlačnosti džihada. Koliko Evropejce se je pripravljenih angažirati ali celo žrtvovati svoje življenje za Putinov imperializem ali kitajsko agresivno širjenje? Ne veliko! Samo džihadizem z desetlinami tisočev borcev z vsega planeta izziva Zahod na področju univerzalističnega ideala in bratstva brez meja. To počne z doktrinalnim betoniranjem islama, religije z ogromnim duhovnim bogastvom in tisočletnim vplivom. V imenu civilizacije torej, ki je bila pred nedavnim v zatonu, a je bila dolgo dovolj močna, da je kljubovala Zahodu, danes pa se znova predstavlja kot prihodnost sveta. In to do te mere, da je edina globalna alternativa zahodni modernosti. 'Težko je najti dva demografsko tako ogromna bloka človeštva s takšno zgodovino in samozavestjo, ki bi bila primerljiva tema velikanoma.' (Birnbaum 2018, 19–20)

Podobno ugotavlja pisatelj Salman Rushdie, ki ga je ajatola Homeini obsodil na smrt, levica, čeprav se ima sam za levičarja, pa mu je obrnila hrbet, češ da je islamofob, ker je kritičen »do muslimanov, ki jih zatira Zahod.« »Večji del levice noče razumete dvojega. Po eni strani živimo v najbolj mračni dobi, kar sem jih poznal. Kar se dogaja z Islamsko državo, je kolosalnega pomena za prihodnost sveta. Po drugi strani pa ekstremizem napada zahodni svet v enaki meri kakor same muslimane. [...] Ponavljam, ko se borimo proti ekstremizmu, se ne borimo proti islamu. Nasprotno, branimo ga. [...] Prenehati je treba s tabujem domnevne 'islamofobije'. Ponavljam. Zakaj ne bi smeli razpravljati o islamu? Ljudi je mogoče spoštovati in jih ščititi pred nestrpnostjo, obenem pa izražati pomisleke glede njihovih idej ali jih celo odločno kritizirati.« Kritičen pristop je toliko bolj potreben, ker džihadizem, ta nova zvrst islama, »ni več zares arabski, ampak združuje ljudi iz Čecenije, Avstralije, z vsega sveta. Islamski radikalizem je silno privlačen. [...] Z okrutnim teroriziranjem hoče svojo oblast še povečati. To me spominja na Camusevo Kugo in Ionescovega Nosoroga, ki govorita o nekem drugem totalitarizmu, vendar opisujeta enako zastrupitev duha.« (Coste 2015)

Namesto sklepa: »Glejte, da se med seboj ne pokončate«

»Pravšnji odnos« je potreben do vsega, tudi islama torej, kot naroča papež Janez Pavel II. Pri tem je treba upoštevati veliko stvari, ki iz ozadja in nezavedno vplivajo na kakovost odnosa. V zvezi z islamom smo obravnavali tri področja, ki jih pri »jasnih predstavah, možnostih in mejah tega odnosa in z zaupanjem v načrt odrešenja« velja upoštevati. Pri tem ni odveč, če se spomnimo, da je pravšnji odnos ljubezen in da pri njeni gradnji nismo vedno uspešni. Zato velja prisluhniti apostolu Pavlu: »Saj je celotna postava izpolnjena v eni zapovedi, namreč: *Ljubi svojega bližnjega kakor samega sebe*. Če pa se med seboj grizete in obžirate, glejte, da se med seboj ne pokončate.« (Gal 5,14-15)

Reference

- Benasayag, Miguel in Angelique del Rey.** 2012. *Eloge du conflit*. Paris: La Découverte.
- Birnbaum, Jean.** 2016. *Un silence religieux. La gauche face au djihadisme*. Paris: Le Seuil.
- . 2018. *La religion des faibles. Ce que le djihadisme dit de nous*. Paris: Seuil.
- Borzarslan, Hamit.** 2013. *Histoire de la Turquie. De l'empire à nos jours*. Paris: Tallandier.
- Cerić, Mustafa.** 2006. *Deklaracija evrop-skih muslimanov*. <https://www.rferl.org/a/1066751.html> (pridobljeno 12. julija 2007).
- Chebel, Malek.** 2004. *Manifeste pour en islam des Lumières*. Paris: Hachette.
- Coste, Philippe.** 2015. Salman Rushdie: »Combattre l'extrémisme n'est pas combattre l'islam«. V: *L'Express* 22. 7.
- Đogić, Osman.** 2007. O enotnosti. http://www.smskupnost.si/index.php?option=com_content&task=view&id=94&Itemid=45 (pridobljeno 8. novembra 2019).
- Economist.** 2019. Emmanuel Macron in his own words (French), 7. 11. <https://www.economist.com/europe/2019/11/07/emmanuel-macron-in-his-own-words-french> (pridobljeno 10. novembra 2019).
- Frankopan, Peter.** 2012. *The First Crusade. The Call from the East*. Cambridge, Mass.: Harvard University Press.
- Hillenbrand, Carole.** 2007. *Turkish Myth and Muslim Symbol: The Battle of Manzikert*. Edinburgh: University Press. <https://doi.org/10.3366/edinburgh/9780748625727.001.0001>.
- HINA.** 2009. Reis Cerić opravdava prisutnost vahabija. 7. 2. <https://www.slobodnaevropa.org/a/1380862.html> (pridobljeno 10. novembra 2019).
- Ilić, Zorica.** 2012. Dr. Mustafa Cerić – od pohvala do osuda. <http://www.dw.com/bs/dr-mustafa-cer%C4%87-od-pohvala-do-osuda/a-16384747> (pridobljeno 17. februarja 2013).
- Holland, Tom.** 2019. *Dominion: The Making of the Western Mind*. London: Little, Brown.
- Islamska skupnost.** O islamski skupnosti v Sloveniji. <https://www.islamska-skupnost.si/o-islamski-skupnosti-v-sloveniji/> (pridobljeno 8. novembra 2019).

- Kerdat, Marianne.** 2019. Que s'est-il passé lors de la bataille de Manzikert, le 26 août 1071? V: *Le petit journal*, 26. 8., Istanbul. <https://lepetitjournal.com/istanbul/que-sest-il-passe-lors-de-la-bataille-de-manzikert-le-26-aout-1071-263716> (pridobljeno 6. novembra 2019).
- Laurens, Henry, John Tolan in Gilles Veinstein.** 2009. *L'Europe et l'Islam, quinze siècles d'histoire*. Pariz: Odile Jacob.
- Malus, Layla.** 2018. Kako vzpostaviti Šarijo (Šeriat) v Sloveniji? V: <https://resnica-haq.com/vprasanja-in-odgovori/115-kako-vzpostaviti-sarijo-seriat-v-sloveniji.html> (pridobljeno 9. novembra 2019).
- Nora, Pierre.** 1997. *Les Lieux de Mémoire*. Pariz: Gallimard.
- Saanouni, Mona.** 2019. Erdogan: La victoire des Turcs dans la Bataille de Manzikert a changé le cours de l'Histoire. V: *A/A* 26. 8. <https://www.aa.com.tr/fr/turquie/erdogan-la-victoire-des-turcs-dans-la-bataille-de-manzikert-a-chang%C3%A9-le-cours-de-l-histoire/1564841#> (pridobljeno 6. novembra 2019).
- STA.** 2014. Porič: Islamska skupnost je popolnoma ločena od domnevno skrajnih kulturnih društev. V: *Dnevnik*, 5. 9. <https://www.dnevnik.si/1042680284> (pridobljeno 9. novembra 2019).
- Tolan, John.** 2009. *Saint Francis and the Sultan. The Curious History of a Christian-Muslim Encounter*. Oxford: University Press.

